УДК 78:930.85
DOI https://doi.org/10.24919/2308-4863/94-1-20

Оксана ГИСА,
orcid.org/0000-0003-2236-7498
кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри музикознавства та методики музичного мистецтва
Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
(Тернопіль, Україна) oksana.hysa@gmail.com

ЛЮБЛІНСЬКА МУЗИКОЗНАВЧА ШКОЛА: ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ, ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Метою *даної роботи є аналіз становлення та розвитку кафедри музикології Люблінського католицького університету Іоанна Павла II від її заснування у 1956 році до сьогодення.* ***Методологічний підхід*** *включає застосування історичного методу для вивчення музикології в контексті історичних умов та представлення комплексного огляду її розвитку. Біографічний метод використовується для висвітлення ролі представників словацької загально– та спеціально-музикологічної школи.* ***Наукова новизна*** *дослідження полягає в детальній характеристиці Люблінської музикологічної школи, яка в XIX столітті стала осередком церковного музикознавства в Польщі. Школа розвиває традиційну музикознавчу тематику та методологію, а також впроваджує сучасні практики музичних досліджень.*

Висновки. *Аналіз історії кафедри музикології Люблінського католицького університету є актуальним, оскільки ця тема недостатньо досліджена в праці українських та зарубіжних музикознавців. Це дослідження пов'язане як із виявленням нових документальних фактів, так і з прикрою відсутністю регулярної наукової та освітньо-методичної співпраці між Україною та Польщею сьогодні.*

Розглядається еволюція музикології як навчальної дисципліни в Люблінському католицькому університеті Іоанна Павла II, а також національні та європейські музичні традиції, які сприяли формуванню польської музикологічної школи під керівництвом Гієроніма Файхта. Його діяльність спричинила появу цілої плеяди польських музикологів і істориків церковної музики, які отримали освіту на основі європейських академічних стандартів. Це було перше покоління музикознавців, яке здобуло високоякісну освіту європейського зразка у Польщі. Завдяки активній співпраці вчених різних поколінь сформувалася традиція потужного наукового центру в Любліні, що поєднує європейську широту освіти з прослов'янською патріотичною спрямованістю професійної діяльності.

Ключові слова: *кафедра музикології Люблінського католицького університету Іоанна Павла II, студент, викладач, музикологічна освіта, європейська академічна освіта.*

Oksana HYSA,
orcid.org/0000-0003-2236-7498
Candidate of Arts,
Associate Professor at the Department of Musicology and Methodology of Musical Art
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University
(Ternopil, Ukraine) oksana.hysa@tnpu.edu.ua

LUBLIN SCHOOL OF MUSICOLOGY: HISTORY OF FORMATION AND DEVELOPMENT TRENDS

The aim of this work is to analyze *the establishment and development of the Department of Musicology at the John Paul II Catholic University of Lublin from its inception in 1956 to the present.* ***The methodological approach includes*** *the application of the historical method to study musicology within the context of historical conditions and to present a comprehensive overview of its development. The biographical method is used to highlight the role of representatives of the Slovak general and specialized musicological school.* ***The scientific novelty*** *of the research lies in the detailed characterization of the Lublin School of Musicology, which in the 19th century became a center of church music studies in Poland. The school develops traditional musicological themes and methodologies while also incorporating modern practices of music research.*

Conclusions. *The analysis of the history of the Department of Musicology at the John Paul II Catholic University of Lublin is relevant because this topic is insufficiently explored in the works of Ukrainian and foreign musicologists. This research is connected to the discovery of new documentary facts and the regrettable absence of regular scientific and educational-methodological collaboration between Ukraine and Poland today. The evolution of musicology as an academic discipline at the John Paul II Catholic University of Lublin is examined, along with the national and European musical traditions that contributed to the formation of the Polish school of musicology under the leadership of Hieronim*

Feicht. His work led to the emergence of an entire generation of Polish musicologists and historians of church music educated according to European academic standards. This was the first generation of musicologists who received high-quality European-standard education in Poland. Owing to the active collaboration of scholars from different generations, a tradition of a strong scientific center in Lublin was formed, combining the European breadth of education with a pro-Slavic patriotic orientation in professional activities.

Key words: *Department of Musicology, John Paul II Catholic University of Lublin, student, educator, musicological education, European academic education.*

Постановка проблеми. Вивчення історії кафедри музикології Люблінського католицького університету Іоанна Павла II є важливим у сучасному контексті, оскільки відображає досвід братньої слов'янської країни, яка в XX столітті переживала переломні моменти національного розвитку, що схоже з нинішньою ситуацією в Україні. Цей етап розвитку університету в Польщі та формування відповідної музикологічної школи раніше не привертав значної уваги українських і зарубіжних музикознавців. Тому існує необхідність створення концептуального, цілісного наукового дослідження навчально-педагогічної та наукової діяльності цієї кафедри в певному часовому контексті.

Аналіз досліджень і публікацій. За останній період становлення і розвиток кафедри музикології Люблінського католицького університету Іоанна Павла II, а також творчі здобутки її засновників вивчали Брістігер М. (Bristsger, 1968), Гиса О. (Гиса, 2024), Ґодек А. (Godek, 2021), Дрождевська А. (Drożdżewska, 2012), Лісецький Т. (Lisiecki, 2020), Мушкальська Б. (Muszkalska, 2005: 131–139), Пєкарскі М. (Piekarski, 2017), Угревіч А. (Ugrewicz, 2005), Хомінський Ю. (Chomiński, 1967), та інші науковці. Важливу роль у вивченні історичних аспектів музики та формування фахової свідомості науковців в контексті європейської академічної освіти відіграли також дослідження Макаренко Л. (Макаренко: 2025: 11–16) й Жулковський Б. (Жулковський, 2015: 450–460).

Зазначена наукова проблема явно недостатньо досліджена в українському та зарубіжному музикознавстві, тому існує потреба глибшого і системного її вивчення.

Метою даної роботи є аналіз становлення та розвитку кафедри музикології Люблінського католицького університету Іоанна Павла II від її заснування у 1956 році до сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Як вже було згадано, історія музикологічних студій у Люблінському католицькому університеті почалася у 1956 році з відкриттям кафедри церковної музикології під керівництвом Гієроніма Файхта.

Гієронім Файхт, котрий заснував та очолював кафедру музикології в Люблінському католицькому університеті впродовж 1956–1967 років, був, видатним музикологом, істориком духовної музики доби Середньовіччя, Ренесансу і Бароко, музичним критиком і педагогом. Навчався в Теологічному Інституті Отців Місіонерів у Кракові впродовж 1914–1918 навчальних років, священицькі свячення отримав у 1916 році. У Кракові здобув музичну освіту (орган, фортепіано, теорія музики) у Б. Валлек-Валевського, після чого продовжив навчання в львівській консерваторії у М. Солтиса. У 1922 році розпочав студії з музикології в Університеті Яна Казимира у Львові під керівництвом Адольфа Хибінського (Historia Muzykologii na KULu).

У 1925 році здобув науковий ступінь доктора філософії у Львівському університеті, захистивши дисертацію про релігійно-церковну музику композитора та органіста XVII століття Бартоломея Пенкеля. У 1946 році габілітувався в Познанському університеті на тему «"Рондо" Фридерика Шопена» і працював до 1952 року доцентом і керівником відділу музикології у Вроцлавському університеті. Одночасно заснував і очолив Вищу музичну школу у Вроцлаві в 1948 році.

Пріоритетним напрямом наукової роботи Г. Файхта на кафедрі музикології у Вроцлавському університеті була історія музики в Сілезії. Музиколог видав кілька праць, присвячених музичному фольклору краю: «Мелодії колядок в сілезькій народній пісні» (Вроцлав, 1947), «Музика на Шльонську» (Вроцлав, 1947), «Нижня Сілезія в піснях шльонського народу» (Вроцлав, 1948), «Музика на Шльонську» (Вроцлав, 1952) (Ugrewicz, 2005: 30).

У 1956 році заснував кафедру музикології в Люблінському католицькому університеті. У 1954 р. науковець отримав звання доцента, а в 1961 р. – професора.

Г.Файхт є автором авторитетних розвідок з музикології. Свою наукову діяльність він вів у методологічному напрямку А.Хибінського: джерелознавчі дослідження, їх публікація та інтерпретація як живої музики, а не статичного музейного експоната. Поєднавши в собі фах науковця, композитора і виконавця, він зініціював створення виконавських ансамблів і сприяв збагаченню їхнього репертуару творами давньої музики. Музиколог Г. Файхт приділяв особливу увагу дослідженню, виданню

та інтерпретації польської духовної музики Середньовіччя, Ренесансу і Бароко. Він опублікував 185 наукових праць, серед яких найважливішими є «Polifonia Renesansu» (1957), яка базується на матеріалах західноєвропейської музики, а також ґрунтовна стаття «Polskie Średniowiecze. Muzyka w okresie polskiego Baroku» в збірнику «Z dziejów polskiej kultury muzycznej» (1958). Спільна монографія «Bogurodzica» (1962) теж належить до його вагомих праць. Г. Файхт активно популяризував польську музику, часто виступаючи у телевізійних радіопередачах та публікуючи статті у популярно-наукових виданнях.

На початку вересня 1956 року було прийнято рішення запросити читати лекції Марію Щепанську, яка була випускницею львівського закладу музикології. Згодом вона успішно займалася педагогічною та науковою діяльністю як доцент кафедри історії музики Львівської консерваторії, яку очолив А. Хибінський. М.-К. Щепанська продовжила працювати там як професор і декан історико-теоретичного факультету. У травні 1946 року вона переїхала до Познані, де кафедру музикології в університеті очолював її львівський наставник. У 1957 році, невдовзі після смерті А. Хибінського, М.-К. Щепанська стала на чолі цієї кафедри, продовжуючи його наукові підходи до вивчення давньої польської музики.

Однак вона відмовилася від пропозиції читати лекції в Любліні, оскільки їй запропонували посаду ад'юнкта. Хоча програма, розроблена Г. Файхтом, базувалася на традиціях європейської академічної освіти, зокрема історії церковної музики, вона не була реалізована в оригінальному форматі. Три заплановані спеціалізації не були запроваджені; натомість, на прохання єпископів, акцент було зроблено на професійну підготовку. Священнослужитель не отримував постійної зарплати, лише винагороду – 500 злотих за організацію кафедри церковної музикології та її керівництво, а також компенсацію службових витрат (Godek, 2021: 327).

Через те, що вступники не розуміли специфіки наукового спрямування музикологічних студій в університеті, і через незадовільні результати вступного іспиту, у вересні 1956 року було організовано підготовчий курс, на якому навчались чотири монахині (AKLUL, 1958: 212-213).

Г. Файхт проводив лекції з монографії, К. Мровець читав лекції з органу, основ музики, музичних форм і гармонії, а о. Войцех Левкович проводив лекції з хорового диригування, голосоутворення, григоріанського співу та інші (Godek, 2021: 329). Зміни в діяльності Люблінського університету відбулися 2 жовтня 1961 року. Термін навчання було продовжено до п'яти років (AKLUL, 1958: 231).

Під час засідання Ради Теологічного факультету 23 червня 1958 року отець Мровець представив проєкт реорганізації Інституту церковної музики, орієнтуючись на модель Папського Інституту церковної музики. Цю ініціативу схвалила Рада, а згодом затвердила позитивним голосуванням на засіданні Сенату Академії 28 червня (Godek, 2021: 334).

У наступні роки навчальний план зазнав незначних змін. З 28 жовтня 1960 року були запроваджені нові предмети, а студентам спеціальності музикологія дозволили відвідувати заняття з теологічних дисциплін (AKLUL, 1958: 267).

З 1968 по 1982 роки завідувачем Інституту церковної музикології призначено доктора габілітованого, професора Кароля Мровця. Під його керівництвом відбулися зміни в плані організації науково-дослідницької діяльності, вдосконалено кількість навчальних годин, він започаткував польові дослідження релігійного музичного фольклору в Польщі (Historia Muzykologii na KULu).

У 1967/68 навчальному році кафедру очолив отець Владислав Поплатко. Присутність декана Поплатка в цьому контексті була не випадковою. Згідно з відгуками сучасників, він був людиною виняткових інтелектуальних здібностей і мав чудовий музичний слух (Lisiecki, 2020: 65).

У грудні 1968 року Інституту церковної музикології було перейменовано в Інститут музикознавства, його очолила доктор габілітований, пофесор Кароль Мровець. У рамках цієї адміністративної одиниці було створено два наукові спрямування: студенти досліджували грегоріанський хорал, релігійну поліфонію та гімнологію, якою керував професор, доктор габілітований Кароль Мровець.

Програму підготовки музикологів у навчальних роках 1971–1977 було трансформовано, збільшилася кількість годин з предмету музичної естетики та введено новий предмет з історії органів. О. Мровець звернувся до Ради Факультету Теології КУЛ із проханням надати світським випускникам можливість здобувати кандидатські ступені, яке затвердили у 1975 році. З його ініціативи було створено музичну бібліотеку й засновано Наукове Товариство Студентів Церковної Музикології (Lisiecki, 2020: 66).

Сьогодні директором Інституту музикології Люблінського католицького університету Іоанна Павла II є доктор філософії, доцент Анджей Гладиш. Функціонують дві кафедри: кафедра досліджень монодії та релігійної поліфонії (завідувач – доктор

мистецтвознавства, професор Пьотр Вісьнєвський) та кафедра інструментології (завідувач – доктор мистецтвознавства, професор Томаш Рокош).

Висновки. Основним напрямом досліджень представників люблінської музикологічної школи була переважно церковна музика. Значні зусилля цьому напряму присвятив сам Г. Файхт, який безпосередньо продовжив теоретичну, джерелознавчу, редакторську та видавничу діяльність свого наставника А. Хибінського. Його наукова й педагогічна праця сприяла розвитку музично-історичних досліджень і підвищенню інтересу до концертного виконання давньої музики.

Сьогодні Інститут музикології зберігає багаторічні традиції музикологічних студій, поєднуючи глибокі знання з музично-літургійною підготовкою. Навчальна програма розширена завдяки введенню музичних дисциплін, таких як орган, фортепіано, хоровий клас та диригування, що забезпечує ефективне поєднання теоретичної і практичної підготовки.

У межах нової програми було впроваджено три професійні напрями, які дозволяють здобути практичні знання у таких сферах: 1) музична журналістика, яка залучає абітурієнтів-випускників середніх шкіл без базової музичної освіти, 2) музичне видавництво, 3) педагогічний напрям. Усі ці дисципліни готують студентів до вступу на третій рівень навчання – в аспірантуру, а також до подальшого наукового розвитку.

На даний час в Інституті музикології діють ансамбль «Schola Gregoriana» та студентський хор «Cantores Ecclesiae». У цих колективах студенти виконують репертуар, що охоплює давню церковну музику, григоріанський хорал, а також твори сучасних композиторів (Instytut Muzykologii KUL w Lublinie).

У Люблінському католицькому університеті Іоанна Павла II музикологія як навчальна дисципліна ґрунтується на основах європейської музично-освітньої традиції, що враховує багаторічний досвід. Водночас, вона постійно розвивається, збагачуючись новими напрямами у відповідь на соціальні потреби та еволюцію музикознавства як гуманітарної дисципліни. Інститут музикології цього університету може вважатися осередком сучасної музикологічної науки в Польщі. Це значення значною мірою обумовлене внеском його керівника Г. Файхта, чия педагогічна та наукова діяльність спиралася на досягнення провідних європейських музикологічних шкіл.

Основні риси люблінської музикологічної школи включають об'єктивність і критичність у аналізі музичного матеріалу, змістовне культурологічне мислення, розуміння історичної перспективи у розвитку церковної музики, використання сучасних методів дослідження музики, прагнення до всебічного вивчення наукових питань, а також безперервне професійне самовдосконалення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гиса О. Ягеллонство в музиці Польщі та України XIX–XX століть. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2024. 348 с.
2. Жулковський Б. Проіміони (кондаки) седмичних акафістів в українських нотолінійних Ірмологіонах. Spheres of culture. Lublin, 2015. Vol. XI. P. 450-460.
3. Макаренко Л. Формування національної свідомості здобувачів вищої освіти як філософський вектор державотворення в умовах війни. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 87, том 2, 2025. С. 11-16.
4. AKLUL, sygn. II 1/16/1, Protokoły posiedzeń Rady Wydziału Teologii KUL. 12 V 1945 – 30 X 1958. S. 212–267.
5. AKUL, sygn. II 3/5/9, Program zajęć Instytutu Muzykologii Kościelnej – program na rok akademicki 1964/65. S. 1.
6. Bristsger M. Muzykologia i piśmiennictwo muzyczne w latach 1957–1964. Polska współczesna kultura muzyczna 1944–1964 / [red. E. Dziębowska]. Kraków, 1968. 142 s.
7. BUP OZS, teka: Ks. Feicht, bsygn., Korespondencja doc. M. Szczepańskiej, List ks. H. Feichta do dr M. Szczepańskiej. Warszawa]. S. 1.
8. Chomiński J. Hieronim Feicht (1894–1967). Muzyka. 1967. № 1. S. 4.
9. Drożdżewska A. Życie muzyczne na Uniwersytecie Wrocławskim w XIX i Ipołowie XX wieku. Edukacja muzyczna – działalność naukowa – ruch koncertowy. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2012. 604 s.
10. Godek A. E.. Ksiądz profesor dr hab. Hieronim Feicht CM (1894-1967). Lublin: Wydawnictwo Episteme, 2021. 546 s.
11. Historia Muzykologii na KULu. URL: https://www.kul.pl/historia-muzykologii-na-kulu,art_87632.html (дата звернення: 07.12.2025).
12. Instytut Muzykologii KUL w Lublinie. URL: https://culture.pl/pl/miejsce/instytut-muzykologii-kul-w-lublinie (дата звернення: 07.12.2025).
13. Lisiecki T. Ks. Karol Mrowiec (1919-2011) pedagog, muzykolog, kompozytor. Lublin: Wydawnictwo KUL, 2020. 252 s.
14. Lissa Z. Znaczenie Hieronima Feichta w polskiej muzykologii. Ruch Muzyczny. Warszawa, 1967. № 11. S. 5.
15. Muszkalska B. Postać Marii Szczepańskiej w świetle materiałów archiwalnych. Muzykologia we Wrocławiu. Ludzie – historia – perspektywy. Wrocław, 2005. S. 131 – 139.
16. Piekarski M. Przerwany kontrapunkt. Adolf Chybiński i początki polskiej muzykologii we Lwowie 1912-1944. Warszawa: Instytut Historii Nauki Polskiej Akademii Nauk, 2017. 461 s.
17. Ugrewicz A. Hieronim Feicht i działalność Zakładu Muzykologii Uniwersytetu Wrocławskiego w latach 1945–1962. Muzykologia we Wroclawiu. Wroclaw, 2005. 73 s.

REFERENCES

1. Hysa, O. (2023). Yahellonskyi kulturnyi kompleks u vybudovi intelektualnoi biyohrafii Vitolda Malishevskogo i nathnennya tvorchoho universalizmu Oleksandra Kozarenka [The Jagiellonian cultural complex in the intellectual biography of Witold Maliszewski and the inspiration of Oleksandr Kozarenko's creative universalism]. Aktual'ni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh. Vol. 63 (1). s. 47–53 [in Ukrainian].

2. Zhulkivskyi, B. (2015). Proimiony (kondaky) sedmychnykh akafistiv v ukrayins'kykh notoliniynykh Irmolohionakh [Proimia (kontakia) of weekly akathists in Ukrainian neumatic Irmologia]. Spheres of Culture. Lublin. Vol. XI. P. 450–460 [in Ukrainian].

3. Makarenko, L. (2025). Formuvannia natsionalnoi svidomosti zdobuvachiv vyshchoi osvity yak filosofskyi vektor derzhavotvorennia v umovakh viiny. [Formation of national consciousness of higher education students as a philosophical vector of state-building in wartime conditions]. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk. Vyp. 87, tom 2. S. 11-116. [in Ukrainian].

4. AKLUL, sygn. II 1/16/1, Protokoly posiden' Rady Viddilu Teolohii KUL [Protocols of the meetings of the Faculty of Theology KUL]. 12 V 1945 – 30 X 1958. S. 212–267 [in Polish].

5. AKUL, sygn. II 3/5/9, Prohram zaniat' Instytutu Muzykologii Kots'iel'noi – prohram na rik akademichnyi 1964/65 [Program of the Institute of Church Musicology – program for the academic year 1964/65]. S. 1 [in Polish].

6. Bristsger, M. (1968). Muzykologia i pi's'miennytstvo muzychne v roky 1957–1964 [Musicology and musical literature in the years 1957–1964]. Polska wspólczesna kultura muzyczna 1944–1964 / [ed. E. Dziębowska]. Kraków. 142 s. [in Polish].

7. BUP OZS, teka: Ks. Feicht, bsygn., Korespondencja doc. M. Szczepańskiej, List ks. H. Feichta do dr M. Szczepańskiej [Correspondence of doc. M. Szczepańska, Letter from Fr. H. Feicht to Dr. M. Szczepańska]. Warszawa. S. 1 [in Polish].

8. Chomiński, J. (1967). Hieronim Feicht (1894–1967) [Hieronim Feicht (1894–1967)]. Muzyka. № 1. S. 4 [in Polish].

9. Drożdżewska, A. (2012). Życie muzyczne na Uniwersytecie Wrocławskim w XIX i I połowie XX wieku. Edukacja muzyczna – działalność naukowa – ruch koncertowy [Musical life at the University of Wrocław in the 19th and the first half of the 20th century. Music education – scientific activity – concert movement]. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego. 604 s. [in Polish].

10. Godek, A. E. (2021). Ksiądz profesor dr hab. Hieronim Feicht CM (1894-1967) [Father Professor Dr. Hieronim Feicht CM (1894-1967)]. Lublin: Wydawnictwo Episteme. 546 s. [in Polish].

11. Historia Muzykologii na KULu [History of Musicology at KUL]. URL: https://www.kul.pl/historia-muzykologii-na-kulu,art_87632.html (дата звернення: 07.12.2025) [date of access: 07.12.2025] [in Polish].

12. Instytut Muzykologii KUL w Lublinie [Institute of Musicology KUL in Lublin]. URL: https://culture.pl/pl/miejsce/instytut-muzykologii-kul-w-lublinie (дата звернення: 07.12.2025) [date of access: 07.12.2025] [in Polish].

13. Lisiecki, T. (2020). Ks. Karol Mrowiec (1919-2011) pedagog, muzykolog, kompozytor [Fr. Karol Mrowiec (1919-2011) educator, musicologist, composer]. Lublin: Wydawnictwo KUL. 252 s. [in Polish].

14. Lissa, Z. (1967). Znaczenie Hieronima Feichta w polskiej muzykologii [The significance of Hieronim Feicht in Polish musicology]. Ruch Muzyczny. Warszawa. № 11. S. 5.Muszkalska, B. (2005). Postać Marii Szczepańskiej w świetle materiałów archiwalnych. Muzykologia we Wrocławiu. Ludzie – historia – perspektywy. Wrocław. S. 131–139 [in Polish].

15. Muszkalska, B. Postać Marii Szczepańskiej w świetle materiałów archiwalnych [The figure of Maria Szczepańska in the light of archival materials]. Muzykologia we Wrocławiu. Ludzie – historia – perspektywy [Musicology in Wrocław. People – history – perspectives]. Wrocław, 2005. S. 131 – 139 [in Polish].

16. Piekarski, M. (2017). Przerwany kontrapunkt. Adolf Chybiński i początki polskiej muzykologii we Lwowie 1912-1944 [Interrupted Counterpoint: Adolf Chybiński and the beginnings of Polish musicology in Lviv 1912-1944]. Warszawa: Instytut Historii Nauki Polskiej Akademii Nauk. 461 s. [in Polish].

17. Ugrewicz, A. (2005). Hieronim Feicht i działalność Zakładu Muzykologii Uniwersytetu Wrocławskiego w latach 1945–1962 [Hieronim Feicht and the activities of the Department of Musicology at the University of Wrocław 1945–1962]. Muzykologia we Wrocławiu. Wrocław. 73 s. [in Polish].

Дата першого надходження рукопису до видання: 14.11.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 12.12.2025
Дата публікації: 31.12.2025